

Demokratik Katılımın Elektronik Boyutu; E-Demokrasi: Alanlar, Engeller, Faydalar¹

Hakan Gökhan Gündoğdu²

2Selçuk Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Konya
hakangundogdu@gmail.com

Özet: Günümüz dünya konjüktüründe bilgi toplumunun dönüşümü, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması ile birlikte elektronik ortamdaki katılımcılık ve demokrasi kavramlarının önemi giderek artmıştır. Bu çalışmada, demokrasinin elektronik boyutta nasıl bir katılım anlayışı oluşturduğu ifade edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, e-demokrasi kavramının önemi vurgulanmak amacındadır. Bu amaç doğrultusunda e-demokrasi alanlarından bahsedilmektedir. Konunun yöntemi teorik çerçeveye ifade edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, e-demokrasinin önemi üzerinde durulmuştur. Bu anlamda sonuç bölümünde Türkiye çapında da genel bir durum değerlendirilmesinde bulunulup eksikler ve olması gerekenlerden bahsedilmiştir. Ayrıca, e-demokrasiye ilişkin yapılması gerekenlerin temelinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin bir katılım aracı olarak görülüp yaygınlaştırılması sonucuna varılmıştır. Son olarak elektronik boyutta kanun yapıcıların daha fazla halka soracak ve halkı karar verme sürecine dâhil edecek mekanizmalar geliştirmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi Toplumu, Bilgi İletişim Teknolojileri, E-Demokrasi.

Abstract: In the present world juncture, with increasing developments in the transformation of the information society and the spread of information and communication technologies emphasized the importance of the concept of democracy and participation in electronic media. In this presentation, it will be expressed that how democracy create participation in the electronic dimension. Further, the concept aims to emphasize the importance of e-democracy. With this aim, in the fields of e-democracy are mentioned. Methodology of topic is expressed in theoretical framework.

The study focused on the importance of e-democracy. In this sense, the general situation in Turkey is discussed and deficiencies and necessities in the system needs to be mentioned. In addition, it was concluded to be get information and communication technology widespreaded on the basis of e-democracy needs to be done by being seen information and communication technology as a means of participation. Finally, it was suggested for the solution will develop mechanisms in which legislators ask the public more in the electronic dimension and get the public to be involved in the decision-making process.

Keywords: Information Society, Information Communication Technology, E-Democracy.

¹ Bu çalışma 20.11.2014 tarihli “Yönetime Katılmada Etkinlik İçin Bilgi İletişim Teknolojilerinin Kullanılması: E-Katılım ve E-Demokrasi Bağlamında Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünün düzenlenmiş şeklidir.

1.Giriş

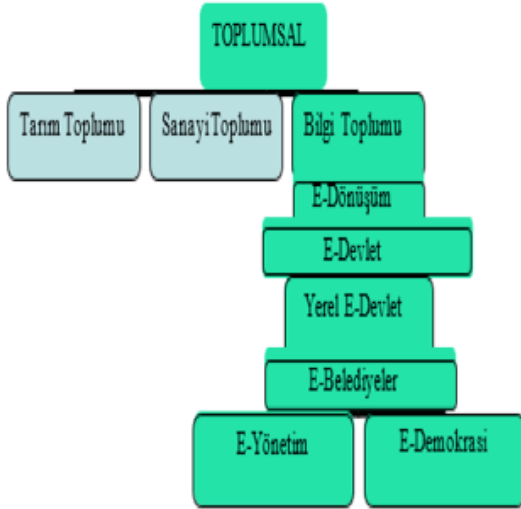
Bilgi toplumunu; günümüzde teknolojinin hızlı şekilde gelişimine bağlı olarak, bilgi sektöründen üretimine, bilgi sermayesinden de nitelikli insan faktörüne kadar bilgiye dair çeşitli alanların önem kazanmasıyla birlikte, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, e-ticaret gibi gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ilerisine götüren bir gelişme aşaması olarak tanımlamak mümkündür [1]. Günümüzde bilgi toplumu, daha ileri seviyede Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT) aracılığıyla

demokrasinin kabuk değiştirdiği ve günümüz koşullarına angaje olduğu bir dönüşüm süreci geçirmektedir. Çalışmada bu bahsedilen sürecin tezahürü olan BİT aracılığıyla e-demokrasinin alanları, engelleri, faydaları ve Türkiye’de e-demokrasi uygulamaları ile e-devlet gelişimi ve e-katılım açısından uluslararası arenada Türkiye’nin konumu üzerinde durulmaktadır. Son olarak sonuç bölümünde e-demokrasinin önemi ve Türkiye çapında olması gerekenlerden bahsedilmektedir.

2. Bilgi Toplumu ve Demokrasi

İnsanoğlunun bilgi toplumuna geçişi, farklı sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel bir takım etmenlerin etkisiyle, çeşitli dönemlerde gerçekleşmiştir. İlk dönemde insanoğlunun yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte tarımsal faaliyetlere başlanmış çeşitli tarım aletlerinin icadıyla birlikte tarım toplumuna geçilmiştir. Daha sonra buhar makinasının keşfedilmesiyle başlayan sanayi toplumu diye ifade edilen ikinci dönemde, üretim kitlesel hale gelerek pazar ekonomileri oluşturulmuş diğer taraftan da Aydınlanma Çağının vermiş olduğu modernleşme düşüncesi ön plana çıkmıştır. Son olarak bilgi toplumu diye ifade edilen ve günümüzde yaşadığımız dönemi de içine alan üçüncü dönemde ise bilgisayarların, bilginin ve uzmanlaşmaya dayalı insan kaynaklarının temelde bir süreç yaşanmaktadır [15].

Şekil 1’de, insanoğlunun toplumsal gelişmesi ve bilgi toplumu ilişkisi şematik bir tarzda sınıflandırılmaktadır.

Şekil 1: Toplumsal Gelişme ve Bilgi Toplumu ilişkisi

Kaynak: [18].

Bilgi toplumu, e-devletin sunduğu bilgi ve hizmet imkânlarının üretilebileceği ve tüketilebileceği teknik, toplumsal, ekonomik ve siyasi altyapıyı meydana getirmektedir. Toplumsal gelişim ile e-devlet kategori ve alt-kategorilerinin bir birleriyle olan ilişkileri yukarıdaki şekilde görsel olarak gösterilmektedir. Buna göre toplumsal gelişmelerin etkisiyle sırasıyla tarım, sanayi ve bilgi toplumu aşamaları gerçekleşmektedir. Son aşama olan bilgi toplumu da kendi içerisinde e-dönüşüm, e-devlet, yerel e-devlet, e-belediyeler, e-yönetim ve e-demokrasiyi oluşturmaktadır [18]. Bilgi ve bilgi toplumunun demokrasiyle olan ilişkisinden sonra şimdi de e-demokrasinin BİT ile olan ilişkisi ve özelliklerinden söz edilecektir.

3. E-Demokrasi

BİT’in kullanımının artması ile birlikte siyasette bu teknolojiler ile yakın ilişkiler içerisine girmeye başlamıştır. Medyanın kamuoyu oluşturma gücü dijital gelişmelerin ne kadar önemli bir değişken olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu gelişmeler beraberinde devletlerin vatandaşlara yönelik katılım mekanizmalarını artırmaları sonucunu da doğurmaktadır. Yani vatandaşların erişim ve katılım olanaklarının artmasıyla birlikte katılımcı demokrasi anlayışı giderek evrensel hale gelmektedir. Diğer taraftan bu katılım mekanizmalarının duraksadığı nokta da demokrasi krizi diye söz edilen bir meşruiyet sorunu meydana gelmektedir. Bu demokrasi krizinin çözümü diye sunulan da “e-demokrasi”, “dijital demokrasi”, “çevrimiçi demokrasi” “siber demokrasi” diye adlandırılan vatandaşların katılımının esas alındığı uygulamadır [16]. Tam bu noktada e-demokrasi, internet ile bilgi ve iletişim alanındaki gelişmelere paralel bir şekilde kamusal alanda katılımcı ve doğrudan demokratik uygulamaların çoğalmasına imkân vermektedir [1]. Aşağıda e-demokrasi tanımları, uygulama alanları ile e-demokrasi uygulamasının yaşadığı sıkıntılar, zorluklar, engeller ile bu uygulamanın faydaları açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1. E-Demokrasi Tanımları

E-demokrasi, temsili demokrasiyi güçlendirmek ve demokratik karar verme süreçlerini desteklemek için vatandaşların katılımının sağlanması amacıyla BİT’in kullanılmasıdır. Ayrıca BİT olarak ifade edilen başlıca mekanizma da; kişisel bilgisayarlarla, evde, halka açık yerlerde, mobil telefonlar ve interaktif dijital televizyonlar aracılığıyla çeşitli şekillerde erişim imkânları olan internettir [11].

Bilgi teknolojilerinin sağladığı araçların, daha katılımcı bir demokrasinin geliştirilmesinde kullanılabilmesi sonucu siyasi faaliyetlerde ortaya çıkan doğrudan katılım uygulamasına e-demokrasi denir [12].

Avrupa Konseyi’ne göre, e-demokrasi; uluslararası alanda yerel topluluklar, bölgeler, veya ülkelerin siyasal süreçler içinde farklı aktörler tarafından BİT’in kullanımı olarak tarif edilmektedir [4].

E-demokrasi kavramı daha çok siyasal sürecin işleyişiyle ilgili faaliyetleri kapsar. E-demokrasi uygulanmasında yer alan paydaşların da dâhil olduğu daha geniş kapsamlı tanıma göre; e-demokrasi, yerel topluluklar, bölgeler,

eyaletler veya ülkelerde politik süreç içerisinde “demokratik aktörler” diye tabir edilen belli bir kesim yoluyla BİT’in ve stratejilerinin kullanımıdır. Demokratik aktörler diye bahsedilen kesim ise; hükümetler, seçilmiş makamlar, medya (ve daha büyük portallar), siyasi partiler ve ilgili gruplar, sivil toplum örgütleri, uluslararası toplum kuruluşları ve oy veren vatandaşlardır [8].

Bir diğer tanımda e-demokrasi, elektronik olan ön ekinin eklenmesi ile demokrasiden ayrı bir tanım yapılmaktadır. Buna göre elektronik olmak (dijital ya da on-line) sadece var olan bir fark gibi gözükse de temel fark oluşturmaktadır ve demokrasinin yanında bir karar verme aracı sağlamaktadır [10].

E-devlet ile e-demokrasi kavramları karşılaştırıldığında ise e-devlet; devletin yürütme organının amaçlarını yerine getirmek üzere BİT’in kullanması olarak tanımlanırken, e-demokrasi de; demokrasiler de var olan siyasal süreçler ile yasama ve yargı süreçleri içerisinde BİT’in kullanımı olarak ifade edilmektedir [14].

E-demokrasi, taktiksel ve stratejiksel olmak üzere iki yöne sahiptir. Taktiksel yönünde; bilgi iletişim teknolojilerinin bilgiye erişim hususunda, var olan araçlardan daha iyi ve gelişmiş olması yatmaktadır. Stratejik yönünde ise; demokrasinin temel ilkesi bilinçli ve donanımlı vatandaşlar yetiştirmektir. Birçok devlet, dijital iletişim yoluyla vatandaşların “bilgilendirilmesi” için harekete geçmektedir. Fakat çoğu devletin, vatandaşların aktif olarak bilinçli ve donanımlı olması konusunda yapması gereken birçok eylem vardır. Bu unsurlarda e-demokrasinin genellikle göz ardı ettiği stratejik yönünü oluşturmaktadır [7].

Yukarıdaki e-demokrasi tanımlarında vurgulanan temel nokta; temsili demokrasi sisteminin devam etmesinin yanında ayrıca BİT’in vatandaşlara yönelik daha katılımcı ve doğrudan demokratik uygulamalara fırsat vermesini sağlayabilmesidir [1].

3.2. E-Demokrasinin Uygulama Alanları

Avrupa Konseyi’nin, e-demokrasi uygulamasına yönelik olarak üye ülkelerden beklediği ve tavsiyede bulunduğu alanlar şu şekildedir; E-Oylama, E-Katılım, E-Mevzuat, E-Adalet, E-Arabiluculuk, E-Çevre, E-Danışma, E-Girişim, E-Dilekçe, E-Kampanya, E-Anket ve E-Meclis’in yasal düzenlemeler yoluyla uygulanabilir seviyeye gelmesidir [4]. Aşağıda e-demokrasinin uygulama alanları tablo da gösterilmektedir.

E-Meclis	E-Mevzuat
E-Adalet	E-Arabiluculuk
E-Çevre	E-Oylama
E-Danışma	E-Girişim
E-Dilekçe	E-Kampanya
E-Anket	E-Katılım

Tablo 1. E-demokrasi Uygulama Alanları

Kaynak:[4].

Avrupa Konseyinin yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi e-demokrasinin uygulama alanlarına yönelik açıklamaları aşağıda ifade edilmektedir [4];

E-Meclis: Özellikle vatandaşların amaçlarına hizmet edilmesi açısından onların görevlerini yürüten, idari ve siyasi personel ile temsilciler meclisine seçilen milletvekillerinin BİT’i bu doğrultuda kullanarak vatandaşların isteklerinden haberdar olmalarıdır. E-Mecliste yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası meseleler müzakere edilip danışılan bir yasama meclisi görevi görmektedir.

E-Mevzuat: Seçilmiş meclisler tarafından onaylanan yasaların hazırlanması, oylanması, değiştirilmesi, yapılandırılması, danışılması, yorumlanması gönderilmesi ve hazırlanması için BİT’in kullanılmasıdır.

E-Adalet: Özellikle bireyler ve işletmeler için, kamu hizmeti, verimliliği ve kaliteyi artırmak amacıyla yargının tüm paydaşları tarafından adaletin yürütülmesinde BİT’in kullanılmasıdır. Bu elektronik iletişim ve veri alışverişi, adli bilgilere erişimi de içerir. E-adaletin amacı, yargı sisteminin etkinliğini ve adaletini arttırmaktır.

E-Arabiluculuk: Muhafif partiler olmadan anlaşmazlıkların çözümüne çare bulmak için BİT’in kullanılmasıdır: elektronik araçlar arabulucu olarak hizmet edebilir.

E-Çevre: Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımı, mekânsal planlama, çevresel değerlendirme ve koruma amacıyla, halk katılımının sağlanarak BİT’in geliştirilmesi ve kullanılmasıdır.

E-Oylama: Bir seçim ya da referandumda oy verme işleminin elektronik araçlarla yapılmasını içermektedir. Uzaktan e-oylama, prosedürleri hızlandırır ayrıca elektronik olarak oyların takip edilmesini ve tescillenmesini mümkün kılar. Bununla birlikte, özel ihtiyaçları olan kişilerin veya daha uzak mesafelerden oy kullanmak durumundaki kişilerin katılımını kolaylaştırır.

E-Danışma: Karar vericilerin zorlaması olmaksızın, belli bir politik konu hakkında genel

olarak belirlenen kişi ya da kamuoyunun görüşlerinin açıklanması yoludur.

E-Girişim: BİT yoluyla, vatandaşların siyasi gündem hakkında bilgi edinmesi, siyasi öneriler ortaya koyması ve bu önerileri geliştirmeyi sağlayabilmesidir.

E-Dilekçe: Demokratik bir kurum hakkında tavsiyede bulunmak için ya da o kurumu protesto etmek için BİT'in kullanılmasıdır. E-dilekçe, genellikle vatandaşların elektronik ortamda isimlerini ve adreslerini ekleyerek dilekçe yazmaları ve konuyla ilgili bir tartışmalara katılmalarıdır. E-dilekçeler, meclis ve diğer demokratik kurumlar ile vatandaşlar arasında tartışma ve müzakere imkânlarını sağlayabilmektedirler.

E-Kampanyalar: Kamu politikası uygulamalarını doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilemek veya seçim yada diğer kampanyalarda bireyleri koordineli bir şekilde harekete geçirmek veya teşvik etmek için elektronik araçların kullanılmasıdır.

E-Anket: Rastgele veya belli kişilerin görüşleri doğrultusunda genellikle bir öneri ya da olası cevapların, elektronik yollarla gayri resmi bir şekilde elde edilmesi durumu olarak tanımlanır.

E-Katılım: Vatandaşları, STK'ları ve diğer demokratik oluşumlu grupları güçlendirmek için her yönüyle devletin öncülük ettiği girişimlerle ve en üst düzey katılımın sağlanması amacıyla BİT'lerin kullanılmasıdır.

3.3. E-Demokrasinin Engelleri

E-demokrasinin başarısını ve gelişimini durdurabilecek bir takım zorluklar, engeller ve riskler vardır. E-demokrasi uygulamalarının üstesinden gelmesi gereken bir takım engeller şunlardır:

3.3.1. Katılıma Dair Engeller

a) Katılıma dair engellerin ilki, "Sözde katılım" diye adlandırılan katılım davranışının oluşmasına bağlı olarak birçok ülkede e-demokrasi projelerinin bugüne kadar pilot ve stratejik projeler ağırlıklı bir şekilde devamlılığının sağlanamaması gösterilebilir. Bununla birlikte, vatandaşların siyasi süreçlere katkı bulunmak istememeleri, katılımı anlamsız bulmaları ve isteksiz davranmaları da katılımı engelleyen sebeplerdendir [3].

b) Yaş, kültür, alışkanlıklar ve altyapı eksikliği gibi sebeplerden dolayı insanların bir kısmının BİT'e erişimi eşit fırsatta değildir. Bu sebepten dolayı internete bağlanamayan bu kesim "dijital bölünme; sayısal uçurum" diye tabir edilen farklılaşmayı oluşturmaktadır. Bu anlamda, toplum içerisindeki düşük gelirli ve yaşlı insanların dâhil olduğu grupların dijital olarak dışlanmaya maruz kalmaları söz konusu olmaktadır [3].

İnternet kullanımının tam olarak yaygınlaşmaması, halen nüfusun büyük çoğunluğu tarafından internetin kullanılamaması ve bunun sonucu olarak ta toplumun her kesimine eşit şekilde ulaşamaması sebebiyle e-demokrasinin katılımcı demokrasi anlayışı tam anlamıyla gerçekleştirilememektedir [9].

3.3.2. Kurumsal Engeller

Yöneticiler, e-katılım ve e-oylama gibi artan e-demokrasi isteklerini; kurumsal kısıtlamalar, uygun siyasi desteğin olmayışı ve kaynakların eksikliği gibi sebeplerden dolayı yerine getirememesi gibi durumları söz konusu olabilmektedir. Bilgi toplumlarında yeni teknolojilerin kimi zaman çok fazla bilgi içermesi sebebiyle aşırı bilgi yoğunluğu yaşanmaktadır. Avrupa Konseyi'ne göre, insanların hangi bilgiye güvenecekleri, güvenilirlik kurallarının tespiti, web sitelerindeki aşırı bilgi kirliliği gibi sebepler e-demokrasinin gelişmesini engelleyen başlıca sıkıntıları oluşturmaktadır [3]. Ayrıca vatandaşların, bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeler sayesinde internette dolaşanların bilgisayarlarına gönderilen ve internet kullanıcıları hakkında bazı bilgilerin elde edilmesini sağlayan tanımlama bilgileri, güven sorunu meydana getirmektedir. Bu güven sorunu, interneti kullanan vatandaşların ziyaret ettikleri sitelerden siyasi görüşlerinin belirlenebilme durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Tüm bu gelişmelerle birlikte internetin e-demokrasi adına, vatandaşlar için daha şeffaf ve hesap verebilir bir devlet anlayışı oluşturması yerine denetim altında yaşayan bir toplumun oluşmasına yol açmaktadır [9].

3.3.3. Diğer Engeller

E-demokrasiye yönelik karşılaşılabilecek diğer sorunlar ise; e-demokrasinin etkin gelişimini etkileyen yerel otoriteler içerisinde var olan mali, teknik ve insan kaynaklarına yönelik sorunların var olmasıdır. Ayrıca vatandaşa dayalı sınırlayıcı sorunlarda; toplumda vatandaşların nasıl bir e-demokrasi olması gerektiğine yönelik talepleri, hangi e-demokrasi biçimini istediklerine yönelik engelleri içermektedir [17].

3.4. E-Demokrasinin Faydaları

E-demokrasi, BİT'deki teknik gelişmelerden yararlanarak, günümüzde demokratik ülke seçimlerinde yaşanan düşük katılım düzeylerini çözebilme ihtiyacına sahip gibi görünmektedir [5]. Bununla birlikte, e-demokrasi uygulamalarının vatandaşlar, siyasi partiler ve devlet açısından ayrı ayrı faydaları bulunmaktadır [13];

Vatandaşlar açısından e-demokrasi uygulamalarının faydaları şunlardır; iyi belirlenen ve iyi yönetilen bir dijital kimliğe sahip olunması, Siyasi mecliste ilk söz alan kişi olma özelliğine sahip olma imkânının bulunması, demokratik katılım ve sorumluluk alma imkânının artması, katılımcı demokrasiye yönelmenin ve toplumla etkileşimin artması, siyasi konular üzerinde tartışabilme imkânının artması, gündem oluşturmak için katılımın mümkün hale gelmesi, ülke geneli siyaset yerine unutulmuş yerel siyaset üzerine daha fazla odaklanılabilmesi, bağımsız bilgiyi demokrasinin bir kaynağı olarak görmesi ve bilgiye birden fazla kaynaktan ulaşabilmesi, görsel bilginin ve çoklu ortam (multi media) bilgisinin daha az okuma yazmaya sahip kişiler için karmaşık sorunların anlaşılmasında yardımcı olmasıdır [13].

Siyasi partiler açısından e-demokrasi uygulamalarının faydaları şunlardır; herkes için katılım geliştirici role sahip olması, yeni kurumsal kanallara sahip olması, siber politikaların ve siber aktivizmin BİT'in yayılma yollarını değiştirmesi, profesyonel siyasetçinin parti içinde ve parti ile vatandaş arasında yeni bir role sahip olmasıdır [13].

Devlet açısından e-demokrasi uygulamalarına yönelik faydalar ise şunlardır; dijital veri ve dijital faaliyetlerin daha fazla izlenebilir hale gelmesi ile şeffaflık ve hesap verebilirliğin artması ayrıca vatandaşların devleti daha fazla gözetleyebilmesinin önünün açılması, vatandaşın devletle ilgili sorularını, açık iletişim kanalları ile çözebilmesi ve vatandaşların devletin belli belge ve işlemlerine erişim hakkına sahip olarak açık devlet açık veri anlayışının sağlanmasıdır [13].

3.5. Türkiye’de E-demokrasi Uygulamaları

Türkiye’de e-demokrasi alanlarına dair uygulamalar yerine daha çok e-devlet uygulamaları göze çarpmaktadır. Genellikle vatandaşlara kamu kurumlarında sunulan hizmetlerin elektronik ortama aktarıldığı; e-devlet kapısı uygulamaları, katılımcılıktan yoksun olmasına rağmen vatandaşların e-hizmetlere ulaşması ve işlerini görmelerine yardımcı olması açısından önem teşkil etmektedir. Türkiye açısından ele alındığında var olan e-demokrasi uygulamaları aşağıda açıklanmaktadır:

E-Adalet: Türkiye’de Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), e-demokrasi alanlarından biri olan e-adalet uygulamasına örnek gösterilmektedir. UYAP uygulaması vatandaşlara, avukatlara, bilirkişilere ve tüm yargı personellerine hizmet vermesinin yanında adalet alanlarıyla

la ilgili gelişmelerin takip edildiği ve e-hizmet sunumu oluşturan BİT destekli bir uygulama görüntüsü vermektedir.

E-Mevzuat: Türkiye’de mevzuat bilgi ağı şeklinde gelişme göstermiş bir başka e-demokrasi alanı da; mevzuatların en güncel haliyle vatandaşlara bilgi olarak sunulmasını sağlayan e-mevzuat uygulamasıdır. Bu uygulama sayesinde vatandaşlar kanunları en güncel şekliyle elde edebilmektedirler.

E-Anket: Türkiye’de e-anketler, uygulamada elektronik yollarla vatandaşların görüş ve düşüncelerini öğrenmekten ziyade daha çok memnuniyet ölçülen bir BİT aracı görüntüsü vermektedir.

Katılıma dair diğer e-demokrasi alanları olan e-çevre, e-oylama, e-katılım, e-danışma, e-girişim, e-dilekçe ve e-kampanya gibi alanlarda ise Türkiye’de katılım kanalları yetersiz bir tablo çizmektedir.

4. E-devlet Gelişimi ve E-Katılım Açısından Uluslararası Arenada Türkiye’nin Konumu

Uluslararası endeksler katılım açısından ele alındığında ana ölçüt olarak gösterilen, ülkelerin katılım ve BİT kanallarını ölçen Birleşmiş Milletler (BM) E-Devlet Gelişim Endeksi-E-Government Development Index (EGDI) ve e-katılım endeksidir. Bu endeksler, yönetim organlarının kamu hizmetlerini yerine getirmede BİT'in kullanma yeterliliği, istekliliğini ve vatandaş odaklı katılım araçlarını ölçmektedir.

BM’in e-devlet gelişimini ölçen raporunda, Türkiye 2012 yılında dünya ortalamasının biraz üstünde kalarak 80. sırada yer almıştır. Daha önceki üç raporda Türkiye konum olarak 56., 76. ve 69. sırada kendine yer bulabilmiştir. BM’lerin 2014 yılı en son raporunda ise 9 sıra yükselerek 71.sıraya yerleşmiştir. Türkiye’nin e-devletin gelişiminde; genel olarak dünya ortalamasını yakaladığı yalnız Avrupa ve OECD ülkelerinin gerisinde kaldığı durumu ortaya çıkmaktadır. Hükümet ve yönetim ile ilgili süreçlerde BİT ve vatandaş odaklı katılımı ifade eden BM e-katılım endeksinin 2014 yılı raporunda ise Türkiye’nin yeri 193 ülke içerisinde 65. Sıradır. Daha önceki üç raporda ise Türkiye, geçmişten günümüze 78., 55. ve 124. sırada kendine yer bulabilmiştir [6]. Sonuç olarak Türkiye’de e-devlet ve e-demokrasi ile ilgili yatırımlar (e-devlet kapısındaki e-adalet, TBMM’ye e-dilekçe gibi) gelişim ve katılım açısından başlangıç düzeyinde kalmaktadır. Ayrıca BM e-devlet gelişim ve e-katılım endekslerinde BİT gelişim hızının istenen seviyelerde olmadığı tespit edilmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Kamu yönetimi literatüründe demokrasi anlayışı son yıllarda BİT'lerin gelişmesiyle birlikte yeniden gündeme gelmektedir. Son dönemlerde BİT'lerde gerçekleşen hızlı gelişmeler sayesinde yönetsel ve toplumsal alanlarda yeni uygulamaların geliştirildiğine tanık olunmaktadır. Bu gelişen uygulamalar sonrasında yönetim anlayışında; devletin yapısını, işleyişini ve hizmet sunma anlayışını değiştirecek bir takım paradigma değişikliği yaşanmaktadır. Geleneksel kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında sürekli bir bilgi yayılması kaynağı olarak görülen BİT'lerin gelişimine bağlı ilerleme gösteren e-demokrasi alanları demokrasiyi arttırıcı bir yönde etkiye sahip olduğu, vatandaşların karar verme süreçlerinde söz sahibi olmaları ile kanıtlanmaktadır. Türkiye'de e-demokrasi uygulamasının yaygınlaşmasına dair öneriler aşağıda sunulmaktadır:

Türkiye genelinde bilhassa Kalkınma Bakanlığı nezdinde bilgi toplumuna dönüşme süreci (Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı) nin yaşanmasına rağmen BİT yoluyla katılım anlayışının geliştirilmesi çabaları sönük kalmaktadır. Elektronik katılımcılığın ve e-demokrasinin ülkemizde uygulanabilir hale gelmesi için demokratik katılım araçları olan e-demokrasi alanlarının (e-oylama, e-dilekçe vs.), yönetimi elinde bulunduranlar tarafından vatandaşların etkin bir şekilde kullanacağı bir katılım aracı haline getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu e-demokrasi alanlarının uygulamada yer alması için Ar-Ge ve inovasyon temelli demokratik katılım stratejilerine yönelik adımların atılması gerekmektedir. Örneğin e-dilekçe uygulaması ile vatandaşların, TBMM'de toplumu ilgilendiren meselelerle ilgili söz söyleme hakkına sahip olabilmeleri sağlanmalıdır. Bu durum vatandaşların demokratik süreçlere ve çevrimiçi katılıma yönelik bir fırsat sunabilmekte ayrıca hesap verebilir ve şeffaf yönetim anlayışını güçlendirmeye yardımcı olmaktadır. En temelde ise e-dilekçe uygulaması, vatandaşların siyasal süreçlere katılımını arttırıcı bir araç olarak görülmekte ve aktif katılımı teşvik etmektedir.

Sonuç olarak, vatandaşların demokrasinin gereklerine ve sürdürülmesine yönelik olan inanca sahip olmaları ve sivil toplum kuruluşlarında bu yöndeki destekleri ile birlikte yönetimi elinde bulunduranlar tarafından e-demokrasi alanlarına katılmaları desteklenilmelidir.

Kaynaklar

[1] Akgün, Birol, "Küreselleşme, Sanal Siyaset ve E- Demokrasi" Küresel Sistemde Siyaset, Yönetim, Ekonomi, (Ed.:M. A. Çukurçayır), Konya: Çizgi Kitapevi, (2003).

[2] Aktan, Coşkun Can ve Tunç, Mehtap "Bilgi Toplumu ve Türkiye", Moderniteden Postmoderniteye Değişim, (Ed., Coşkun Can Aktan), Konya: Çizgi Kitabevi, (2003).

[3] Avrupa Konseyi, "E-democracy: who dares?", The 2008 Session of the Council of Europe Forum for the Future of Democracy, Madrid (Spain) 15-17 October (2008).

[4] Avrupa Konseyi, Electronic democracy Recommendation, CM/Rec (2009)1 and explanatory memorandum, (2009).

[5] Backhouse, J., E-Democracy in Australia: The Challenge of Evolving a Successful Model, The Electronic Journal of E-Government, 5 (2): 107-116(2007).

[6] "BM-E-Devlet Gelişim İndeksi/ 2014 Yılı Raporu", http://unpan3.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E_Gov_Complete_Survey-2014.pdf, Erişim Tarihi: 22.12.2014.

[7] Caldow, J., E-Democracy: Putting Down Global Roots, IBM Institute For Electronic Government, (2004).

[8] Clift S., E-Government and Democracy: Representation and Citizen Engagement in the Information Age, United Nations-UNPAN/DESA, World Public Sector Report, (2004).

[9] Ersöz, Selva, "İnternet ve Demokrasinin Geleceği", Selçuk İletişim Dergisi, 3 (4): 122-129(2005).

[10] Li, B., To "e-" or not to "e-" - Re-locating innovation in "electronic" decision-making, Journal of eDemocracy, 2(2): 145-161(2010).

[11] Macintosh, Ann, "Characterizing E-Participation in Policy-Making", Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, Hawaii USA, Track 5, 1-10 (2004).

[12] Milakovich, M. , The Internet and Increased Citizen Participation in Government, Journal of eDemocracy & Open Government, 2(1): 1-9(2010).

[13]Pena-Lopez, Ismael; “The Disempowering Goverati: E-Aristocratsor the Delusion of E-Democracy”, Journal of E-Democracy, 3 (1): 1-21(2011).

[14] Stahl, B. C., “The Paradigm of E-Commerce in E-Government and E-Democracy” in E-Government Strategies and Implementation, Wayne Huang, Keng Siau & Kwok K. Wei (Eds), Idea Group Publishing, Hershey PA, 1-19(2005).

[15] Taşçı, K., “Bilgi Ekonomisinin Kuramsal Çerçevesi”, (Ed.). Mustafa Akgül, Ufuk Çağlayan, Ethem Derman ve Attila Özgüt, XII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri, Ankara, 317-332(2007).

[16] Uçkan, Özgür, E-Demokrasi ve Türkiye, Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanması İçin Strateji ve Politikalar-I, İstanbul: Literatür Yayıncılık, (2003).

[17] Üste, B. ve Güzel, B., “Belediyelerin E-Demokrasiye Bakışı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,26(1): 69-92(2009),http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_26/sayi_26.htm, Erişim Tarihi: 22.05.2014.

[18] Yıldız, Mete, Bilgi Toplumu ve Kamu Yönetimi: E-Devlet Konulu Ders Notları, TÜBA Açık Ders Arşivi,(2011), <http://www.acikders.org.tr/course/view.php?id=67>, Erişim Tarihi: 09.05.2014.